

13

Πώς το βλέμμα του ποιητή ψηλαφεί το φυσικό
Πώς εκστασιάζεται από ένα αντικείμενο ή ένα
φωτογραφίες-στιγμές μιας διαδρομής στη ζωή.

Ο Σεφέρης φωτογράφος

Παρά τις τυμπανοκρουσίες, ο ανέκδοτος Σεφέρης, κατά το γενέθλιο έτος 2000, ουδόλως εταράχθη. Μόνο εν είδει αποχαιρετισμού στο Έτος Σεφέρη έκανε την εμφάνισή του το λεύκωμα με τις φωτογραφίες του ποιητή. Το μοναδικό αδημοσίευτο υλικό που έρχεται στο φως. Τα υπόλοιπα μένουν να ετοιμάζονται. Ο πεζός Σεφέρης να περιμένει το σπάραγμα του κυπριακού μυθιστορήματος, όπως και τον όγδοο και τελευταίο τόμο από τις *Μέρες*. Ο αλληλογράφος τα σώματα των επιστολών που αντάλλαξε με τον Γιώργο Αποστολίδη ή τον Γιώργο Κατσιμίπαλη. Ο διπλωμάτης το τελευταίο πολιτικό ημερολόγιό του. Ωστόσο ως απαισιοδοξούμε, ο θεσμός των ετησίων επετείων, αν κρίνουμε από άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες που έχουν ως σημαντικότερη διάσταση την πανηγυριν, προβλέπεται να εδραιωθεί. Οπότε έχουμε μπροστά μας καιρό ως τα προσεχή εκατοντάχρονα, το 2071 ή το 2100.

Πολύς λόγος, πρόσφατα, για τις φωτογραφικές επιδόσεις του Σεφέρη. Και αυτό ένα επακόλουθο της κυριαρχικής παρουσίας της φωτογραφίας, που ολοένα εδραιώνεται τα τελευταία χρόνια. Πα-

λιότερα είχαν γίνει δύο εκθέσεις με φωτογραφίες από τη ζωή και το έργο του· στην Αθήνα το 1979 και στην Πύλη Αμμοχώστου, στη Λευκωσία, το 1984. Την καθαυτό όμως γνωριμία μας με τον φωτογράφο Σεφέρη την οφείλουμε στον Ε. Χ. Κάσδαγλη, που παρουσίασε το σώμα των κυπριακών απεικονίσεων στο λεύκωμα *Κύπρος. Μνήμη και αγάπη*, το 1990. Εκδοση του ΜΙΕΤ, στο οποίο η Μαρώ είχε εμπιστευθεί, το 1984, το μεγαλύτερο μέρος του φωτογραφικού Αρχείου. Ο διάδοχός του Δ. Καψάλης ετοίμασε ένα δεύτερο λεύκωμα, υιοθετώντας τη διακρι-

τική στάση του. Τις φωτογραφίες πλαισιώνουν πρόλογος του επιμελητή, κείμενο του Δ. Δασκαλόπουλου και δύο παλαιότερα των Γ. Σταθάτου και Ε. Χ. Κάσδαγλη.

Επιλέγονται και δημοσιεύονται 121 φωτογραφίες, από ένα αρχείο που υπερβαίνει τα 2.500 αρνητικά. Αριθμός εντυπωσιακός για έναν ερασιτέχνη φωτογράφο. Ουσιαστικά έχουμε ένα δεύτερο ημερολόγιο που προχωρά παράλληλα με τις *Μέρες*, ξεκινώντας από τα χρόνια στο Παρίσι και καταλήγοντας στην τελευταία άνοιξη του 1971. Ποια η πρώτη φωτογραφική αποτύπωση,

ποια η τελευταία, είναι ερωτήματα που μένουν σε έναν φιλολογίζοντα αναγνώστη.

Το λεύκωμα θέλησε να δώσει «μία αντιπροσωπευτική εικόνα του Αρχείου». Ωστόσο δεν διευκρινίζεται αν αυτή η εικόνα αντιστοιχεί στις μετακινήσεις του Σεφέρη και στις διαφορετικές χρονικές περιόδους της ζωής του ή στα φωτογραφικά θέματα και στον αριθμό των λήψεων. Η παράταξη των φωτογραφιών παρακολουθεί το άνωμα του χρόνου. Γεγονός που υπογραμμίζεται από τις οκτώ παρέμβλητες φωτογραφίες του ίδιου του Σεφέρη και ως οδοδείκτες του αμείλικτου βιολογικού χρόνου. Οπότε, τελικά, το δείγμα φαίνεται αντιπροσωπευτικό των διαφορετικών τόπων όπου βρέθηκε ο Σεφέρης. Η επιλογή νομίζουμε ότι αδικεί ορισμένα ταξίδια, κατάφορα εντυπώσεων, που απέδωσαν μεγάλο πλούτο φωτογραφικών αποτυπώσεων. Ενα από αυτά, το τριήμερο στα πετροκομμένα μοναστήρια της Καππαδοκίας που απουσιάζει εντελώς. Επίσης παρόμοια επιλογή αδυνατεί να φανερώσει τις εμμονές του Σεφέρη, που ο αναγνώστης των ημερολογίων του ψαχναμίζεται. Μία από αυτές, τα αγάλματα. «Μια δευτέρα παρουσία σωμαμάτων που σου έδινε μια παλαβή χαρά» γράφει στις 4 Ιουνίου 1946, όταν τυχαίνει να επισκεφθεί το Αρ-

Ο Α. Ξύδης, ο Γ. Καρτάλνς και η Μαρώ στο Αμάφι, 1944 (

χατολογικό Μουσείο Αθηνών, τις μέρες που ο Καρούζος και οι βοηθοί του ξεθάβουν, από την κατοχική νάρκη, τα αρχαία γλυπτά.

Όταν ο Σεφέρης αρχίζει, ερασιτέχνης βέβαια, να κάνει τις πρώτες λήψεις, η φωτογραφία αναζητούσε όρια και αρχές ως νέα μορφή τέχνης, μια και δεν είχε ακόμη αποτινάξει το βαρύ φορτίο της εικαστικής κληρονομιάς. Νεαρός τότε ο Σεφέρης,

Οι φωτογραφίες του Γιώργου Σεφέρη

Εκδοτική επιμέλεια Διονύσης Καψάλης, Μορφολογικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2000, σελ. 184, τιμή 15.000 δρχ.

και κοινωνικό τοπίο.
 ποθητό σώμα. Ένα λευκωμα, 121
 Γράφει η ΜΑΡΗ ΘΕΟΔΟΣΟΠΟΥΛΟΥ

ρος

(λεπτομέρεια)

αν και κυκλοφορούσε στις μητρο-
 πόλεις των φωτογραφικών αναζη-
 τήσεων, δεν θέλησε να θέσει καλ-
 λιτεχνικά αιτήματα, πιθανώς και
 γιατί ήταν άλλες οι σειρήνες που
 τον ξελόγιαζαν, διασκεδάζοντας
 τις ανησυχίες του. Θα τον λέγαμε
 λοιπόν φωτογράφο του ενστίκτου.
 Αλλωστε ο ίδιος είναι αμφίβολο αν
 ποτέ ονειρεύτηκε φωτογραφική έκ-
 θεση. Ένας αφοσιωμένος ερασιτέ-
 χνης «με καλό μάτι». Θα ήταν λά-
 θος οι φωτογραφίες του να αξιολο-
 γηθούν με αυστηρά καλλιτεχνικά
 κριτήρια, αν και δεν εκπίπτουν
 στο συμβατικό καθρέπτισμα ούτε
 στην καλλιτεχνίζουσα απεικόνιση,
 όπως συμβαίνει κατά κανόνα με
 τους σημερινούς ερασιτέχνες. Οι
 φωτογραφίες του δείχνουν έμπνευ-
 ση στην επιλογή του θέματος, άψο-
 γο καθράρισμα και καλλιτεχνική
 ευαισθησία. Μπορεί η φωτογρα-
 φία να θεωρείται το τελειότερο, ως
 σήμερα, μέσο πιστής καταγραφής
 και ταυτόχρονα παγίωσης του ορα-
 τού γύρω μας κόσμου, ωστόσο ο
 ερεθισμός και η φόρτιση του υπο-
 κειμένου ως προς το τι αποσπά από
 όσα παρελαύνουν ραγδαία στο
 οπτικό του πεδίο και απαθανατίζει
 παραμένον καθοριστικά. Ιδίως
 στην εποχή του Σεφέρη, όταν ακό-
 μη η τεχνολογία της φωτογραφίας
 δεν πρόσφερε στον οποιονδήποτε
 πάσης φύσεως αυτοματισμούς και
 ο φωτογράφος ήταν πιο ενεργός.
 Επομένως μπορούμε να μιλάμε για
 σεφερικό βλέμμα.

Μνημόνιο ζωής οι φωτογραφίες
 για τον Σεφέρη. Ενδεικτικά και τα
 τετράδια στα οποία επικολλούσε
 τα κοντάκτυπώματα και τα υπο-
 μνημάτιζε με τη βοήθεια της Μα-
 ρώς, που στάθηκε ο άοκνος συ-
 νταξιδιώτης. Κοντά τριάντα χρόνια
 από τη λήψη της τελευταίας φω-
 τογραφίας, το Αρχείο, από ιδιωτικό
 αποθησαύρισμα, βρίσκεται εξ
 ολοκλήρου στα χέρια των μελετη-
 τών. Οπότε μάλλον ήρθε ο καιρός

για μια λεπτομερή καταγραφή,
 όπως αυτή που ξεκίνησε ο Ε. Χ.
 Κάσδαγλης, για τις κυπριακές φω-
 τογραφίες, στον πρόλογο του πρώ-
 του λευκώματος. Πόσες λήψεις στο
 άλφα σύντομο ή στο βήτα μακρο-
 χρόνιο ταξίδι, πόσες στην τάδε ολι-
 γήμερη εκδρομή ή στη δείνα υπη-
 ρεσιακή αποστολή. Και στη συνέ-
 χεια η ταξινόμηση σε κατηγορίες·
 τόποι, ανθρωποκεντρικά θέματα.
 Και αυτές, με τη σειρά τους, σε υπο-
 κατηγορίες· αρχαιότητες, θρη-
 σκευτικά μνημεία, τοπία, πόλεις,
 σκηνές καθημερινής ζωής, συ-
 ντροφίες φίλων, προσωπογραφίες.

Παρά την ψυχρότητα των
 αριθμών, με παρόμοιες
 καταμετρήσεις και σχο-
 λιαστικά ψειρίσματα θα γνωρί-
 σουμε καλύτερα «τον συνειδητό
 και έντιμο ταξιδιώτη», όπως απο-
 καλεί τον Σεφέρη στο κείμενό του
 ο Δ. Δασκαλόπουλος. Πώς το
 βλέμμα του ποιητή ψηλαφεί το φυ-
 σικό και κοινωνικό τοπίο. Πώς εκ-
 στασιάζεται από ένα αντικείμενο
 ή ένα ποθητό σώμα. Μετά θα έρ-
 θει η παράλληλη εντύπωση σε
 φωτογραφίες και παραστατικές
 περιγραφές των ημερολογίων. Και
 ύστερα ίσως προκύψουν συμπε-
 ράσματα της μορφής «πολλές φω-
 τογραφίες μοιάζει να έχουν βγει
 από τις μέσες από τον κόσμο της
 ποίησής του» ή, και τούμπαλιν, αυ-
 τή η φωτογραφία έδωσε εκείνον

τον στίχο. Κατά τον Δ. Καψάλη, ο
 Γιώργος Σεφέρης – όχι μόνο το έρ-
 γο αλλά και ο άνθρωπος – είναι
 ίσως η πιο θεληματική και η πιο
 επιτυχημένη λογοτεχνική κατα-
 σκευή που διαθέτουμε στη νεοελ-
 ληνική γραμματεία. Αχαρη η λέξη
 κατασκευή, ωστόσο ας τη δανει-
 στούμε. Κατά τη γνώμη μας και ο
 φωτογράφος Σεφέρης, όπως μας
 εμφανίζεται, είναι, ως έναν βαθ-
 μό, μια κατασκευή του λευκώμα-
 τος, που, στην προσπάθειά του να
 είναι αντιπροσωπευτικό, διέσπα-
 σε αναγκαστικά τις ενότητες, ισο-
 κατένειμε τις φωτογραφίες σε τό-
 πους και ανθρωποκεντρικά θέμα-
 τα, προτίμησε τις μακρινές από τις
 κοντινές λήψεις και απώλεσε τις
 παραλλαγές στη γωνία λήψης ή
 στον φωτισμό, στοιχεία που προ-
 δίδουν διαθέσεις και ιδεοληψίες.
 Αυτή η κατασκευή δείχνει έναν φω-
 τογράφο που περισυλλέγει εικόνες
 με ησυχία και περίσκεψη. Τελικά,
 έναν φωτογράφο περισσότερο συ-
 ντηρητικό και λιγότερο εμπνευ-
 σμένο από όσο πιστεύουμε ότι
 υπήρξε ο Σεφέρης. Ασφαλώς μεμ-
 ψιμοιρίες. Για έναν τόμο που στε-
 γάζει μικρό μόνο δείγμα των φω-
 τογραφιών, μόλις το 5% του Αρ-
 χείου, μπορεί και να μην υπήρχε
 διαφορετική επιλογή. Αλλωστε
 πρόκειται για μια πρώτη προσέγ-
 γιση στο Αρχείο. Ελπίζουμε ότι θα
 ακολουθήσουν και άλλα θεματικά
 λευκώματα.